RHIF YMCHWIL GYMDEITHASOL: 71/2023
DYDDIAD CYHOEDDI: 11/07/2023

Adolygiad o beilot y Gronfa Mynediad i Swyddi Etholedig Cymru

Crynodeb Gweithredol

1. Cefndir

1.1 Nod yr ymchwil hon oedd adolygu peilot y Gronfa Mynediad i Swyddi Etholedig Cymru ('y gronfa' / 'y peilot') i ddarparu tystiolaeth i ddylanwadu ar drefniadau'r maes hwn yn y dyfodol.

1.2 Yn 2021-22, comisiynodd Llywodraeth Cymru gynllun peilot Cronfa Mynediad i Swyddi Etholedig Cymru gyda'r nod o alluogi pobl anabl i sefyll am swyddi etholedig. Rhoddwyd y peilot ar waith yng Nghymru i ariannu addasiadau rhesymol a chymorth i ymgeiswyr anabl oedd yn ceisio cael eu hethol yn etholiad i Senedd Cymru 2021 (Cam 1) ac yn etholiadau llywodraeth leol 2022 (Cam 2). Dyma'r tro cyntaf i ddarpariaeth o'r fath fod ar gael i ymgeiswyr oedd yn sefyll mewn etholiad ar lefel cyngor cymuned yn y Deyrnas Unedig.

2. Methodoleg

2.1 Cynhaliwyd yr adolygiad gan Opinion Research Services (ORS) rhwng mis Tachwedd 2022 a mis Mawrth 2023. Roedd yr ymchwil hon yn gwbl ansoddol ei natur, gyda'r nod o gael adborth manwl gan randdeiliaid, aelodau'r panel ac ymgeiswyr i roi cipolwg ar gryfderau a gwendidau'r peilot.

2.2 Rhwng mis Tachwedd a mis Rhagfyr 2022, cwblhaodd ORS adolygiad cyffyrddiad ysgafn o ddogfennau allweddol er mwyn deall y cyd-destun ar gyfer y peilot yng Nghymru a llywio'r gwaith o ddatblygu cynllun y prosiect a'r cwestiynau i'w cynnwys yng nghamau casglu data'r adolygiad.

2.3 Cynhaliwyd cyfweliadau cwmpasu archwiliadol hefyd yn rhithwir, gyda phersonél strategol o Lywodraeth Cymru ac Anabledd Cymru yn ymwneud â'r gwaith o ddatblygu a chyflawni'r peilot.

2.4 Cynhaliwyd cyfres o gyfweliadau manwl â rhanddeiliaid gydag 13 o gyfranogwyr rhwng mis Ionawr a mis Chwefror 2023. Cymerodd chwe aelod panel a adolygodd ac a asesodd geisiadau gan ymgeiswyr ran yn y cyfweliadau manwl hyn. Roedd rhanddeiliaid eraill yn cynnwys cynrychiolwyr o

Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, y Comisiwn Etholiadol, Inclusion Scotland, a chynghorwyr polisi. Yn ogystal, cynhaliwyd chwe chyfweliad manwl gydag ymgeiswyr a ymgeisiodd am y gronfa.

2.5 Derbyniodd pob cyfranogwr ystod o gymorth gan y gronfa er mwyn eu galluogi i gymryd rhan yn well, gan gynnwys ond heb fod yn gyfyngedig i gyllid ar gyfer costau teithio, cynorthwywyr personol neu weithwyr cymorth, a, thechnoleg symudedd.

3. Prif ganfyddiadau

Roedd Aelodau'r Panel yn gyffredinol yn gefnogol o'r broses weithredol, ond nodwyd rhai meysydd lle gellid gwneud gwelliannau

3.1 Teimlai aelodau'r panel yn gadarnhaol am y broses ymgeisio yr oedd yn rhaid iddynt ei chwblhau i wneud cais am y rôl, gan ei chanmol am ei hygyrchedd am y ffaith y gallai ymgeiswyr ffonio Anabledd Cymru i ofyn am gymorth neu drafod unrhyw faterion a allai fod ganddynt gyda'r ffurflen.

3.2 Dywedodd rhai o aelodau'r panel eu bod wedi gweld y cyfle wedi'i hysbysebu gan Anabledd Cymru, ond dysgodd y rhan fwyaf amdano ar lafar gan aelodau Anabledd Cymru.

3.3 Teimlwyd bod amrywiaeth profiad y panel o rwystrau anablu o fudd mawr i'r gronfa, gan ganiatáu i benderfyniadau ar ystod o geisiadau fod yn wybodus.

3.4 Cytunodd aelodau'r panel fod y rôl yn unol â'r disgwyl i raddau helaeth, gan gynnwys yn bennaf darllen ac adolygu cyflwyniadau am gyllid gan ymgeiswyr a phenderfynu p'un a oedd ymgeiswyr yn gymwys i gael cymorth ac, os felly, beth ddylai'r cymorth hwnnw fod.

3.5 Teimlai rhai y gellid gwella'r panel yn y dyfodol drwy sicrhau bod gan yr aelodau fwy o brofiad cyfunol o'r gronfa neu gynlluniau tebyg.

3.6 Roedd rhanddeiliaid ac ymgeiswyr o blaid fersiwn barhaol o'r cynllun lle gallai ymgeiswyr gael cymorth penodol yn gynharach, fel y gallent gael eu hyfforddi i ddefnyddio meddalwedd/technoleg a roddwyd iddynt cyn cyfnod yr ymgyrch.

3.7 Awgrymwyd hefyd y gellid defnyddio fersiwn barhaol o'r gronfa i addysgu darpar ymgeiswyr ag anableddau am y prosesau o sefyll am swydd etholedig a pha gymorth y gallent ei ddisgwyl yn rhesymol.

Roedd ymgeiswyr yn hynod gadarnhaol am y broses ymgeisio a'r cymorth a gawsant, ond roeddent yn cael trafferth gydag amserlenni

3.8 Teimlai'r mwyafrif llethol o ymgeiswyr ei bod yn hawdd cael gafael ar wybodaeth am y gronfa ar ôl iddynt gael gwybod amdani. Dywedwyd bod gwybodaeth ar-lein yn hawdd i'w chanfod, a dywedodd llawer eu bod yn gallu ffonio Anabledd Cymru i ofyn am ragor o wybodaeth dros y ffôn.

3.9 Roedd ymgeiswyr yn gallu cael cymorth gyda'u ceisiadau gan Anabledd Cymru, naill ai drwy ofyn am gyngor/arweiniad dros y ffôn neu drwy lenwi'r ffurflen gydag aelod o Anabledd Cymru mewn cynhadledd fideo. Teimlwyd bod hyn yn hanfodol i geisiadau llawer o ymgeiswyr.

3.10 Derbyniodd y rhan fwyaf o ymgeiswyr y cyfan neu'r rhan fwyaf o'r cymorth y gwnaethant gais amdano a gwnaethant deimlo mai'r cymorth oedd y gwahaniaeth rhwng p'un a allent sefyll am swydd ai peidio. Fodd bynnag, teimlai nifer o ymgeiswyr na chawsant y cymorth llawn y gwnaethant gais amdano oherwydd y diffyg amser rhwng eu cais a dechrau'r cyfnod ymgyrchu.

3.11 Yn ogystal, teimlai rhai nad oedd yn gwbl glir beth y gellid ei ystyried yn addasiad rhesymol. O ganlyniad, roedd rhai'n teimlo'n ansicr ynghylch beth y gallent wneud cais amdano.

3.12 Roedd rhanddeiliaid ac ymgeiswyr yn teimlo'n gyffredinol na fyddai'n bosibl gwastatáu'n llawn rhwng ymgeiswyr anabl ac ymgeiswyr nad ydynt yn anabl. Fodd bynnag, roedd y rhan fwyaf yn cytuno bod y peilot wedi gwastatáu'r maes i raddau rhesymol.

Roedd rhanddeiliaid ac ymgeiswyr yn tueddu i deimlo y byddai angen ymdrechion ar wahân i'r gronfa i gefnogi pobl â nodweddion gwarchodedig eraill i sefyll am swyddi etholedig

3.13 Teimlai rhanddeiliaid ac ymgeiswyr yn gyffredinol nad oedd natur y gronfa yn gwbl berthnasol i nodweddion gwarchodedig eraill, gan fod y rhwystrau y maent yn eu hwynebu yn wahanol i raddau helaeth i bobl anabl.

3.14 Mynegodd y cyfranogwyr felly eu dymuniad i'r gronfa barhau i fod yn fenter sy'n canolbwyntio ar anabledd, tra gellid dilyn llwybrau eraill i helpu ymgeiswyr â nodweddion gwarchodedig eraill i oresgyn eu rhwystrau priodol.

Prif argymhellion ac ystyriaethau pellach

3.15 Ar sail canfyddiadau'r ymchwil hon, teimlwn y dylai Llywodraeth Cymru a'i phartneriaid fyfyrio ar y canlynol:

- Dylai darpariaeth i ymgeiswyr anabl sy'n ceisio etholiad yng Nghymru fod ar gael yn y dyfodol.
- fewn cyfyngiadau'r ddeddfwriaeth, dylid ymdrechu i ddarparu offer ategol neu hyfforddiant rhagarweiniol cyn i'r arian gael ei dynnu i lawr.
- Ni ddylai'r gronfa fod yn annibynnol. Dylai fod yn rhan o becyn ehangach, mwy cyfannol, o gymorth ac arweiniad gyda brand clir yn gysylltiedig ag ef.
- Dylid ymestyn y pecyn ehangach i unigolion â nodweddion gwarchodedig eraill / heriau eraill.

Awduron: Angharad Davies, Alice Dawkins a Matt Lewis-Richards (Opinion Research Services)

Adroddiad Ymchwil Llawn: Davies, A., Dawkins, A. a Lewis-Richards, M. (2023) Adolygiad o Beilot y Gronfa Mynediad i Swyddi Etholedig. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad Ymchwil Gymdeithasol y Llywodraeth 71/2023>

Ar gael yn: https://www.llyw.cymru/adolygiad-o-beilot-y-gronfa-mynediad-i-swyddi-etholedig-cymru

Safbwyntiau'r ymchwilydd sy'n cael eu mynegi yn yr adroddiad hwn, ac nid ydynt o reidrwydd yn cynrychioli safbwyntiau Llywodraeth Cymru

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Nerys Owens

Yr Is-adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth
Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi
Llywodraeth Cymru
Caerdydd
CF10 3NQ

E-bost: ymchwil.gwasanaethaucyhoeddus@llyw.cymru

Mae'r ddogfen yma ar gael yn Saesneg hefyd.
This document is also available in English.

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol: 978-1-83504-254-0